

UMUMTA'LIM MAKTABLARI BITIRUVCHILARINI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISHDA AXBOROT TEHNOLOGIYALARNING ROLI

Umarov Oybek Soloxidinovich

Andijon davlat universiteti

kompyuter injiniring kafedrasi o'qituvchisi

+99894 4456360

Annotatsiya: Ushbu maqolada kasb tanlash va kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etishdagi o'qituvchi –murabbiylar faoliyati va umumta'lim maktabi bitiruvchilari bilan olib boriladigan kasbga yo'naltirish ishlarining natijalari hamda jamiyat taraqqiyotida yoshlarning to'g'ri kasb tanlashi muximligi haqidagi fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: kasb, metodologiya, diagnostik taxlil, kasbiy profilaktika, motiv, motivatsiya, tashxis, talab, ehtiyoj.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ВЫПУСКНИКОВ СРЕДНЕЙ ШКОЛЫ

Аннотация: В данной статье обобщены результаты работы психологов в области выбора профессии и профориентации, а также результаты профориентационной работы с выпускниками средней школы и важность правильного выбора профессии для молодежи в обществе. Кроме того, основной функцией системы профессиональной ориентации является правильная диагностика интересов, способностей, способностей учащихся, а также обеспечение системы добровольного образования, такого как академические лицеи или профессиональные колледжи

Рекомендуется правильно организовать профессиональную подготовку в школах, чтобы предоставить научно обоснованные рекомендации о правильном выборе профессии, которые носят рекомендательный характер, и чтобы этот выбор был действительным, выпускники охватывают тематические исследования, проведенные школьным психологом. в течение года.

Ключевые слова: род занятий, методология, диагностический анализ, профессиональная профилактика, мотивация, мотивация, диагностика, спрос, потребность.

PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF PROFESSIONAL PREPARATION OF GRADUATES OF SECONDARY SCHOOLS

Abstract: This article summarizes the work of practicing psychologists in vocational choice and career guidance, as well as the results of career guidance work

with graduates of secondary school and the importance of the right career choices for young people in society. Also, the main function of the vocational guidance system is to properly diagnose the interests, abilities, abilities and capabilities of students, and to provide a system of voluntary education, such as academic lyceums or vocational colleges and colleges. It is advisable to properly organize vocational training in schools to provide scientifically sound advice on the right and proper choice of profession, which are of advisory nature and In order for this choice to be valid, the alumni cover the case studies conducted by the school psychologist throughout the year.

Keywords: occupation, methodology, diagnostic analysis, professional prevention, motivation, motivation, diagnosis, demand, need.

Shaxsning yetuk, barkamol bo'lib yetishishi uchun to'g'ri kasb tanlay bilishlari muhim o'rin tutadi. Zero, hozirgi kundagi dolzarb muammolaridan biri ham o'quvchilarning to'g'ri kasb tanlay olishni bilishidir.

O'quvchilarning kasbiy qiziqishi, qobiliyati hamda sog'liqlari holatlarini e'tiborga olishlari, mehnat bozoridagi talablarning rivojlanishi talab va ehtiyoji kuchli kasblar va mutaxassisliklar to'g'risida ma'lumotga ega bo'lishini ta'minlash lozim. Kasbga yo'naltirishning metodologiyasi kasbni ongli mustaqil tanlash bo'yicha ilmiy muammolarni yechimini topishga yo'naltiriladi. Asosiy qoidalardan biri bu kasb-hunarga yo'naltirish ishlarini tashkil etishda o'ziga xos ta'sir etadigan konseptual harakterdagi g'oyalardir.[1] Bu g'oyadan biri yoshlarning to'g'ri kasb tanlashlari uchun ularning qiziqishlari, layoqat va qobiliyatlarini tashxis qilish tadqiqotlari yordamida aniqlash asosida kasb-hunarga yo'naltirish ishlarini tashkil qilish hisoblanadi. O'quvchining kasbiy orzu va hohishlarini ularning qiziqishlari layoqatlari, moyilliklari va imkoniyatlarini o'rganish uchun maktab psixologi kasb hunarga yo'naltiruvchisi sifatida turli xil tashxis metodikalaridan foydalanishi maqsadga muvofiq. Shu bilan birga o'quvchining tashxis qilishga yagona yondashuvini shakllanishi ushbu muommoga yondashuvini tartiblashtirishni ko'zlaydi. Shaxsiy tajribalar, mamlakatimizdagi va xorijdagi mutaxassislarning tajribasi qo'yilgan topshiriqqa mos bo'lgan tashxis usullaridan ajratib berish imkonini beradi. Ularni tegishli dasturlarga ajratish orqali o'quvchilarning kizikshlari va qobiliyatlarini o'rganishda, asosan umumta'lim maktablarining bitiruvchi sinflarida olib borilgan so'rovnomalar natijalariga ko'ra qo'yilgan tashxis ishlarini asosiy bosqichlarini ko'rsatib beradi.

Ta'limning o'ziga xos isloh qilinishi, ta'lim sifatiga e'tiborni kuchaytirilganligi, kadrlarga bo'lgan talablarni ham takomillashtirishni taqozo etadi. Bu esa bugungi kunda ahborot texnologiyalrning ayniqsa infarmatika fanini o'qitishning ro'lini yanada ortib borishiga turtki bo'ldi. Mamlakatimizning barcha tumanlarida kasb hunarga yo'naltirishga zamonaviy yondashuvni tashkil etish va ahborot texnologiyalri

bo'yicha bilimlarni rivojlantish borasida olib borilayotgan ishlarning o'zi fikrimiz isbotidir. Bugungi kunda kasb-hunarga yo'naltirish tizimining asosiy vazifasi o'quvchilarning qiziqish va layoqatlari, qobiliyat va imkoniyatlarini to'g'ri (diagnostik)tashxis qilib, ixtiyoriy majburiy ta'lim tizimini, ya'ni akademik litsey yoki kasb-hunar kollejlarda kasb-hunar sohasini ongli va to'g'ri tanlashga ilmiy asoslangan to'laqonli maslahatlarni berishdir. Bu maslahatlar tavsiya xarakteriga ega bo'lib, haqiqiy tanlashni esa o'quvchining o'zi amalga oshiradi. Bu tanlash to'g'ri bo'lishi uchun bitiruvchilardan yil davomida maktab psixologi tomonidan test metodikalari o'tkaziladi. Bu metodikalar orqali bolani qaysi kasbga bo'lgan qiziqishi, munosabati aniqlanadi. Ularni to'g'ri yo'naltirish imkoni yaratiladi.

“Differensial diagnostik so'rovnoma”, [5] “Bo'lajak kasb tipini aniqlash” metodikasi, [6] “Ayzenk so'rovnomasi”, “Qiziqishlar xaritasi” kabi psixologik pedagogik so'rovnoma va test savollariga javoblar natijalarining interpretatsiyasi asosida o'quvchilarning kasbiy layoqatlari aniqlanib kasbga yo'naltirish tadbirlari tashkil etiladi. Bu kabi metodikalar yordamida o'quvchilarning kasbiy layoqati va qobiliyatlarini aniqlanadi. Natijalar asosida ularni kasbga yo'naltirish ishlari tashkil etiladi.

Bizga ma'lumki, umumta'lim maktablari bitiruvchilarida o'zini-o'zi anglashi kasbiy yo'nalganligini shakllantirish bevosita ularning kelgusi faoliyati sohasini tanlash bilan bog'liq bo'ladi. Psixologiyada sub'ektning kasbiy yo'nalganligini uch bosqichda amalga oshirishi mumkinligi ta'kidlangan: [1]

- kasb tanlashga yordam berish,
- tanlagan mutaxassisligiga zarur bo'lgan shaxsiy fazilatlar, (javobgarlik, ijodkorlik)ni shakllantirish),
- o'zini-o'zi rivojlantirishiga intilishi faol hayotiy pozitsiyada turishi
- o'quvchilarning kelgusi hayotiy strategiyasini tuzish.

Psixologlarning fikrlariga ko'ra inson o'zining imkoniyat chegaralarini bilish va anglab yetish bilangina cheklanib qolmasdan, o'z imkoniyatlarini amalga oshirish malakalariga ham ega bo'lishlari zarur ekan. O'quvchilarni kasbga yo'nalganligini aniqlashlariga yordam beruvchi sub'ektlar ularni o'rab turgan barcha katta yoshli insonlar hisoblanadilar.

Bitiruvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish bo'yicha targ'ibot va tashfiqot ishlarini tashkil qilishda, maktab psixologlarining kasb-hunarga yo'naltirish borasida kasbiy axborot va kasbiy maslahatlar berishlari muhim ahamiyat kasb etadi. Suhbatlarni rejalashtirar ekanmiz biz o'quvchilarda bo'lajak kasbiga ijobiy munosabatni maqsadli yo'naltirish va kasb haqida ayrim tushunchalarni shakllantirish jarayonlariga e'tibor berishimi kerak. Bu jarayon o'z navbatida shaxsning kasbiy qiziqishlarini shakllanishiga hissiyotli, sababli, aqliy tartibda ta'sir qaladi. Ko'rilgan filmlar, uyushtirilgan ekskursiyalar, o'quvchilarda ma'lum bir his-hayajonni yuzaga keltiradi,

kasb faoliyatini modellashtiradi va tarbiyalaydi. Maktab o'quvchilarini kasbga yo'naltirishda ularning his-tuyg'u va sezgilariga ta'sir qiluvchi quydagi usullardan foydanilish maqsadga muvofiqdir.

- ta'sir etish.
- ishontirish.
- ilhomlantirish.

O'quvchilarni kasb tanlashiga ta'sir qiluvchi omillar ham maktab psixologi tomonidan olib borilgan targ'ibot ishlariga bog'liqdir. Mana shu aytib o'tilgan omillar me'yoriy targ'ibot ishlari bo'lib ham hisoblanadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Ahborot texnologiyalarning bugungi kunda bitiruvchi yoshlarni to'g'ri kasb tanlay olishlarini tashkil qilishdagi roli juda kattadir. Zero kelajagimiz poydevori bo'lgan yoshlar, davlatimiz ravnaqiga o'z kasblarining mohir kishilari bo'lib yetishishlari orqali ham o'z hissalarini qo'shadilar.

Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasida o'quvchi yoshlarni kasb – hunarga yo'naltirish tizimini rivojlantirish konsepsiyasi.– T.: O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish da psixologik – pedagogik Respublika tashxis markazi ,2002. 12b
2. Azizxo'jaeva N.N. Pedagog mutaxassisligiga tayyorlash texnologiyasi. – T.: TDPU, 2000
3. Boltaboev S. A. Tolipov .O'.. Umumiy o'rta ta'lim maktablari kasbga yo'naltirish o'quv – metodika kabineti faoliyatini tashkil qilish bo'yicha metodik tavsiyanoma . – Toshkent , 2000. 36 b
4. G'oziev E.G'. Umumiy psixologiya. “O'qituvchi» -T.: 2010 447 b.
5. Muslimov N.A., Mullaxmetov R.G. Kasb tanlashga yo'llash. O'quv qo'llanma. – Toshkent: OO'MTV , 2007. 186 b
6. Jo'raev.R.J., Tolipov.O'.Q., Sharipov Sh.S. Uzluksiz ta'lim tizimida o'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishning ilmiy-pedagogik asoslari.-Toshkent.: «Fan», 2004 yil

Elektron Ta'lim resurslari

1. www.tdpu.uz
2. www.pedagog.uz
3. www.ziyonet.uz